

Cumhuriyet ve hak

demokratik olmayan bir modeldir.

Liberal anlayış kendisini bireyin mutluluğunu en çoklaştırması üstüne inşa etmiştir. Fark kavramı da bu bağlamın bir bölümünü oluşturur. Fark, eğer bireyin kendisini tanımlama eksenine ise bir mutlak olarak kabul edilmelidir. Devlet, müdahalesiyle bireyin varoluşunu ve öznesindeki gerçekliği parçalayacağından, mümkün olabilen en gerideki sınıra çekilmeli ve müdahale gücünü neredeyse bütünüyle ortadan kaldırmalıdır. Liberalizmin yumuşak karnı, farklılıkların doğal yoldan tasfiyesini kabul etmesidir. Bu, güçlü olanın benimsenmesi ve toplumsal platformda ona 'hak' sağlanması anlamına gelir. Bu anlayış aslında ekonomik gücün öne çıkmasıdır. Esasında ekonomik temelli bir sistem olan liberal demokrasilerin sosyal demokrasilere dönüşümü tam da bu noktaya karşı çıkmakla başlar. Devlet, artık bir düzenleyici rolü oynayarak hem ekonomik anlamda gücünün mutlak egemenliğine son verir, hem de farklılıkların özgürlük ve hak anlayışı içinde bir arada yaşamasına olanak sağlar. Devlet, bu anlamıyla hakkın öne çıkmasına amil olur ve hakların güvence altına alınmasında, toplumsal sözleşmenin koruyucusu rolüyle, ama o kadarıyla, önem kazanır. Zaman içindeki yozlaşma devletin düzenleyici rolünü aşır her şeyi tayin edici ol-

maya başlamasıyla yaşanmıştır.

Türkiye, daha kuruluşunda böyle bir zemine oturmuştur. Devlet, esas belirleyicidir ve insan tekinin talebi değil, organik toplumun ortak iyisi esastır. O ortak iyinin ne olduğunu ise toplum adına karar veren devlet saptar. Yurttaş kendisini ona uydurmakla yükümlüdür. O kadar ki, Cumhuriyet'in ideoloğu Ziya Gökalp 'Hak yok, vazife vardır' diyerek bu anlayışı 'veciz' bir biçimde özetler. Böylelikle Cumhuriyet hak temelinden ve hak talebinden uzaklaşır; liberal bir anlayışla asla tanışmaz. Bu yönelim, sonuçları bugün de devam eden bir çatışma doğurmuştur. Türkiye'de dikkat edilirse görülecektir, farklı talepler arasında bir zıtlık hiç yaşanmamıştır, zıtlık daima devletle talepler arasındadır. Burada anayasalar da bir çözüm oluşturmaz. Çünkü, devlet, yurttaşın fark talebinde bulunacağını kabul etmediğinden anayasayı da bir toplumsal sözleşme olarak değil, bir 'idea' olarak yazmıştır. Anayasa yurttaşın değil devletin haklarını tayin ve tarif eden bir metindir ve o nedenle de bir sözleşme anlamı taşımaz. O nedenle de Türkiye'nin yapması gereken ilk şey demokrasinin ve liberalizmin bir hak sorunsalı olduğunu öğrenmesi ve cumhuriyetin ancak hak talep edebilen yurttaşların rejimi olduğunu kabul etmesidir.

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sırasında demokrasi ve yurttaşlık kavramlarının tartışılması doğru olmuştur. Fakat bu tartışmalar gerek demokrasinin, gerekse yurttaşlığın belkemiğini oluşturan 'hak' kavramını telaffuz et-

memiştir. Oysa, Türkiye eğer cumhuriyetin devlete değil, halka ait bir gerçeklik olduğunu kabul ediyorsa ki, doğrusu budur, o takdirde hak olgusunu da yeniden gözden geçirmelidir.

Bugünkü rejimi oluşturan bilinç ulusçuluk anlayışla özdeşleşmiştir. Ulusçuluğun yaratılması aslında toplumsal planda kendisini dışavuran farkların ve farklı taleplerin en aza indirgenmesidir. Burada bir yanılgıya düşmemek gerekir. Farkın özel alanda ifade edilmesi de önemlidir; fakat esas olan o farkın toplumsal alanda dile getirilebilmesi, yaşanabilmesidir. Cumhuriyetin de neredeyse bir parçasını oluşturduğu ulusçuluk ise özünde bu oluşumu engelleyebilmek çabasını güder: Farkın toplumsallaşmasını engellemek ve bir örnek, bir toplum yaratmak. Bu, liberal olmadığı gibi sosyal anlamda da

